

DE TEMPEL EN EEN TROUWE DIENSTKNECHT

Opeens verscheen hem een engel van de Heer, die aan de rechterkant van het reukofferaltaar stond (Lucas 1,11)

De Bijbelschrijver Lucas laat het Nieuwe Testament beginnen met het Oude. En Zacharias en Elisabet zijn van dat Oude Testament die verpersoonlijking. Beiden stamden van een oud en eerbiedwaardig geslacht dat terugging tot de eerste priesters van Israël. En beiden leefden vroom en voorbeeldig. Ze hielden zich aan de Joodse wetten. Maar ook in ander opzicht vormen zij de uitbeelding van het Oude Testament: zij hadden geen kinderen en het zat er ook niet meer in, want beiden waren oud – een veelvoorkomend motief in het Aloude boek van Israël. Abraham en Sara, Izaäk en Rebekka, Jakob en Rachel, Elkana en Hanna, de ouders van Simson – allen hadden zij hetzelfde meegemaakt: met hen leek hun familielijn dood te lopen. Er kan dan ook geen misverstand over bestaan: Zacharias en Elisabet beelden bij Lucas het volk Israël zelf uit. Een volk waarvan de geschiedenis op dat moment op dood spoor leek te zitten.

Lucas laat het Nieuwe Testament beginnen met het Oude. Dat blijkt ook nog uit iets anders: zijn evangelie begint in de tempel van Jeruzalem. De tempel was het hart van Israëls godsdienst, de plek waar God – nou ja: *woonde* wilde ik zeggen, maar daar is God te groot voor. Dat had God ooit zelf gezegd tegen Salomo toen die het eerste Godshuis liet bouwen. De tempel was dan ook geen woonplaats ten dienste van God, maar een ontmoetingsplek met God ten dienste van de mensen. God is overal. Maar 'overal' wordt voor mensen al snel: overal en nergens. Er moeten kruispunten zijn waar je God tegen het lijf kunt lopen. Plekken waar het verkeer met God geregeld wordt. Plaatsen waar de hemel het dichtst de aarde raakt. De tempel was zo'n plek. Althans, dat was lange tijd zo geweest. Maar al een aantal eeuwen leek God niets meer van zich te laten horen. De tempel leek op een dichtgeslibde haven: de kranen en loodsen en het personeel waren er nog wel, maar er liep geen schip meer binnen. Zo waren ook in de tempel de faciliteiten er nog wel, maar er leek niets meer van de andere kant te komen. De hemel leek gesloten. Het ritueel werd er nog elke dag voltrokken, maar geloven was wachten geworden. Wachten op beweging van boven. Zoals de dichter Klaas de Jong over kerken schreef:

Nog staan de torens in het grijs

*steeds vreemder in het land en
wijzen nog maar heel voorzichtig
naar omhoog.*

Zacharias en Elisabet – een oud soort geloof dat z'n laatste benen lijkt te lopen.

Maar Zacharias was op zijn post gebleven. Op een dag – Zacharias' afdeling was aan de beurt om dienst te doen – viel het lot op Zacharias om het ritueel in de tempel te voltrekken. Dat was een eer die niet iedereen te beurt viel. Het was een belangrijke taak en dus zal Zacharias blij verrast zijn geweest. Hij moest er het reukoffer brengen, een offer dat twee keer per dag plaatsvond. Maar toen hij eenmaal op die eeuwenoude plaats de heilige handeling stond te verrichten, verscheen hem plots een engel. Zacharias stond aan de grond genageld. Hij werd overvallen door een diepe huiver. Die huiver kenmerkend voor de ontmoeting met het Heilige. Waar ook ter wereld en in welke religie dan ook: de verschijning van het Heilige fascineert, maar roept ook vrees op. Een mens kan die werkelijkheid eigenlijk niet aan. Dat zie je ook in de Bijbel: telkens als de hemel opengaat moeten de hemelingen de stervelingen geruststellen. Daar wordt weleens te lichtvaardig over gedaan. Er zit in de mens ook een ongezonde hang naar het bovennatuurlijke. Maar de omgang met het bovennatuurlijke is geen spel. Wie er wel een spel van maakt speelt met vuur waaraan je je danig kunt branden.

Ook Zacharias merkte dat. Maar de bode van God stelde hem meteen gerust. 'Wees niet bang,' zei hij – het wachtwoord van al Gods boodschappers. En de engel maakte meteen duidelijk waarvoor hij gekomen was: om te vertellen dat het gebed van Zacharias en Elisabet verhoord was: ze zouden een kind krijgen. Van hoelang daarvoor zou dat gebed geweest zijn? Zacharias en Elisabet hebben toen ze jong waren misschien hun knieën schraal gebeden, maar dat gebed moet toch met de jaren op hun lippen verstomd zijn? Toch zou dat kind er alsnog komen, aldus Gods hoofdengel Gabriël. En vraag nu niet hoe dat in vredesnaam biologisch mogelijk is, want het gaat hier niet om biologie, maar om theologie. De boodschap is: het oude Israël zal nog één keer een profeet voortbrengen, de allerlaatste en de belangrijkste: de zoon van Zacharias en Elisabet zal de weg vrijmaken voor de Messias.

Het verhaal vertelt hoe Zacharias na die boodschap om een teken vroeg. Zacharias kreeg het: hij zou niet meer kunnen spreken tot het moment dat het kind er was. Wij zien dat zwijgen van Zacharias als een straf. Maar die straf past dan wel wonderlijk goed bij de stijl waarmee de verwachting

van dat kind gepaard gaat: het is een periode van stilte en inkeer. Ook voor Elisabet. Nadat zij zwanger werd leefde zij vijf maanden in afzondering. Ze schreeuwden het niet van de daken. Ze gingen het niet overal rondbazuinen of evangeliseren. Het Heilige moet eerst rijpen in de harten van degenen bij wie het plek kreeg. Het gaat zelden gepaard met vertoon. Het kiest verborgen wegen. Zoals zaad dat verborgen gaat in de schoot van de aarde en daar in alle rust en donkerheid ontkiemt. Zo duikt het heil onder in het huis van Zacharias en Elisabet. Alsof er niets gebeurd is. De buitenwereld weet er niets van. Maar er is iets nieuws op gang gekomen. De trein van Gods geschiedenis die op dood spoor leek te zitten is ongemerkt een belangrijke wissel gepasseerd. Wachten is *verwachten* geworden. Er komt iets nieuws aan. Maar het begon op een oude plek: de tempel. Niet zomaar een plek. Lucas zal er later dan ook zijn evangelie laten eindigen. De tempel – kruispunt tussen God en mensen.

We zaten met een groep gemeenteleden een weekend in een klooster. Op zaterdagavond hadden we broeder Jos in ons midden. Hij was bereid onze vragen over het kloosterleven te beantwoorden. Ik had ook een vraag. Overal hebben de kloosters te maken met gebrek aan aanwas. Daardoor worden de kloosterlingen steeds ouder en er blijven er steeds minder over. Sommige kloosters moesten om die reden al sluiten. In andere wordt het dagelijks ritueel nog volgehouden, maar voor hoelang? Ik wilde van broeder Jos wel eens weten hoe je er dan de moed nog in houdt. Nu zat er achter die vraag eerlijk gezegd ook wel wat eigenbelang: net als kloosters lijden ook kerken aan functieverlies. De dichter Jellema omschreef kerken als: 'sarcofagen van het geloof, de schrijn (de relikwieënkast) van het uitblijvend antwoord'. Zo kijkt men er tegenaan: als een zaak die dood is. Dat hakt erin. Met mijn vraag bedoelde ik dus ook: kun je me een manier aan de hand doen om er zèlf de moed in te houden?

'Och,' reageerde Jos laconiek, 'we hebben dergelijke tijden al vele keren meegemaakt, maar het altijd overleefd; dat zal ook nu wel gebeuren.' Hij noemde ook een voorbeeld: de tijd onder Napoleon. Toen werden alle kloosters gesloten en verkocht en de kloosterlingen werden verjaagd. De kloosterlingen uit de desbetreffende abdij werden verstrooid. Maar een aantal van hen hield contact. Veertig jaar later keerde het tij. Van de oorspronkelijke kloosterlingen van de abdij waren er twaalf overlevenden. De jongste was in de zestig. Ze hadden contact met elkaar gehouden. Ze besloten met elkaar opnieuw te beginnen en bouwden de gemeenschap vanaf de grond weer op. Daarna zou de abdijsamenleving de grootste

bloeiperiode van haar bestaan meemaken. 'Och ja,' zei Jos op z'n Vlaams, 'men moet niet zo snel in paniek geraken, hè?' Er sprak een diep vertrouwen uit en tegelijk een grote nuchterheid. Een nuchterheid die de ogen niet sluit voor de realiteit, maar die deze tegelijk beziet met de wijsheid van eeuwen. Daarom kan Jos met overtuiging op zijn post blijven. Ook als het tegenzit. Hij en de zijnen houden de vormen in stand waarvan God mogelijk in betere tijden gebruik kan maken.

Er wordt weleens neergekeken op oude rituelen. Ze zouden doods en dor zijn. Maar ze zijn de vorm waarvan het heilige zomaar gebruik kan maken. Zoals het kopje er is voor de thee. Het gaat niet om het kopje. Maar zonder het kopje loopt de thee alle kanten op. Het kopje is dus nodig om de thee te kunnen drinken. Zo zijn geloofsgemeenschappen en de rituelen die er voltrokken worden de vorm waarin het heilige tot ons kan komen. Dat heilige kunnen we niet regelen of afdwingen. Dat moet van boven komen. Maar als het komt moet het vormen vinden waardoor het ons kan bereiken.

Ook Zacharias hield de liturgie gaande in de verwachting dat God er gebruik van zou kunnen maken. En dat gebeurde. God kan het oude zomaar gebruiken om een nieuwe fase in zijn geschiedenis in te luiden. Mede dankzij mensen als Zacharias die op zijn post bleef. Hij werd een belangrijke wissel waarover de trein van Gods geschiedenis een gloednieuw traject kon ingaan.

ORDE VAN DIENST

VOORBEREIDING

Orgelspel: koraalbewerkingen van psalm 25

Welkomstwoord

De eerste adventkaars wordt aangestoken

Kaarsenlied:

Kijk eens aan, kijk eens aan,
steek het eer - ste kaars - je aan.
want wij wach - ten en wij dro - men
dat het kerst - feest weer zal ko - men
en de lief - de o - ver - wint
door het won - der van dit Kind.

we gaan staan

Stilte voor persoonlijke voorbereiding

Bemoediging, drempelgebed en groet

v.: onze hulp is in de naam van de Heer

g.: **die hemel en aarde gemaakt heeft**

v.: die trouw blijft tot in eeuwigheid

g.: **en niet laat varen het werk van zijn handen**

v.: Laten wij bidden.....

door Jezus Christus, onze Heer.

g.: **Amen**

v.: de Heer zij met u

g.: **Ook met u zij de Heer**

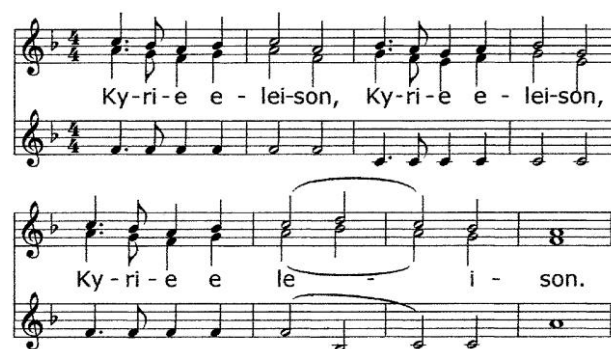
Aanvangslied: **Psalm 25: 2, 6,7**

we gaan zitten

Over de dienst

Gebed om ontferming

.... zo bidden en zingen wij:

Ky - ri - e e - lei - son, Ky - ri - e e - lei - son,
Ky - ri - e e - lei - son.

ROND HET WOORD

Gebed van de zondag

Projectlied

De tem - pel van Je - ru - za - lem
waar al - les hei - lig is.
Daar brengt de en - gel nieu - we hoop,
licht in de dui - ster - nis.
Op ber - gen en in da - len,
in tem - pel, huis en stal
God's lief - de straalt waar men - sen zijn.
Het licht schijnt o - ver - al.

Gesprek met de kinderen

Na het gesprek met de kinderen
(melodie gezang 28)

Wij steken de kaarsen aan
en gaan met de lampen hier vandaan.
Wij horen in eigen taal
verhalen van God en de mensen.
We zingen verwonderd een lied
dat God ons zijn vriendschap biedt.

Lezing: **Lucas 1, 5-25**

Aankondiging van de geboorte van Johannes

5 Toen Herodes koning van Judea was, leefde er een priester die Zacharias heette en tot de priesterafdeling Abia behoorde. Zijn vrouw, Elisabet, stamde af van Aäron. 6 Beiden waren vrome en gelovige mensen, die zich strikt aan alle geboden en wetten van de Heer hielden. 7 Ze hadden geen kinderen, want Elisabet was onvruchtbaar, en beiden waren al op leeftijd.

8 Toen de afdeling van Zacharias eens aan de beurt was om de priesterdienst te vervullen, 9 werd er volgens het gebruik van de priesters geloot en werd Zacharias door het lot aangewezen om het reukoffer op te dragen in het heiligdom van de Heer. 10 De samengestroomde menigte bleef buiten staan bidden terwijl het offer werd gebracht. 11 Opeens verscheen hem een engel van de Heer, die aan de rechterkant van het reukofferaltaar stond. 12 Zacharias schrok hevige bij het zien van de engel en hij werd door angst overvallen. 13 Maar de engel zei tegen hem: 'Wees niet bang, Zacharias, je gebed is verhoord: je vrouw Elisabet zal je een zoon baren, en je moet hem Johannes noemen. 14 Vreugde en blijdschap zullen je ten deel vallen, en velen zullen zich over zijn geboorte verheugen. 15 Hij zal groot zijn in de ogen van de Heer, en wijn en andere gegiste drank zal hij niet drinken. Hij zal vervuld worden van de heilige Geest terwijl hij nog in de schoot van zijn moeder is, 16 en hij zal velen uit het volk van Israël tot de Heer, hun God, brengen. 17 Als bode zal hij voor God uit gaan met de geest en de kracht van Elia om ouders met hun kinderen te verzoenen en om zondaars tot rechtvaardigheid te brengen, en zo zal hij het volk gereedmaken voor de Heer.'

18 Zacharias vroeg aan de engel: 'Hoe kan ik weten of dat waar is? Ik ben immers een oude man en ook mijn vrouw is al op leeftijd.' 19 De engel antwoordde: 'Ik ben Gabriël, die altijd in Gods nabijheid is, en ik ben uitgezonden om je dit goede nieuws te brengen. 20 Maar omdat je geen geloof hebt gehecht aan mijn woorden, die op de voorbestemde tijd in vervulling zullen gaan, zul je stom zijn en niet kunnen spreken tot de dag waarop dit alles gaat gebeuren.'

21 De menigte stond buiten op Zacharias te wachten, en de mensen vroegen zich af waarom hij zo lang in het heiligdom bleef. 22 Maar toen hij naar buiten kwam, kon hij niets tegen hen zeggen. Ze begrepen dat hij in het heiligdom een visioen had gezien; hij maakte gebaren tegen hen, maar spreken kon hij niet. 23 Toen zijn tempeldienst voorbij was, ging hij terug naar huis.

24 Korte tijd later werd zijn vrouw Elisabet zwanger. Ze leefde vijf maanden lang in afzondering en zei bij zichzelf: 25 De Heer heeft zich mijn lot aangetrokken. Hij heeft dit voor mij gedaan opdat de mensen me niet langer verachten.

Zingen: **Gezang 67**

Uitleg en verkondiging: **De tempel en een trouwe dienstknecht**

Meditatief orgelspel: Een gedeelte uit *Arabesque* van Louis Vierne

Zingen: **Gezang 322**

GEBEDEN EN GAVEN

Gebeden

v.: ...zo bidden en zingen wij:

Zu - ve - re vlam, ver - drijf met je licht
de ang - sten van ons hart.

(uit 'Liederen en gebeden uit Iona & Glasgow')

Stil gebed - Onze Vader

Inzameling van de gaven bestemd voor:
jeugdwerk

Slotlied: **Gezang 127: 1,6,7**

Zegen

A - men